

Eiropas Fonds
dzīves un darba apstākļu
uzlabošanai

Darba attiecības un ilgtspējība – sociālo partneru loma pārejā uz videi draudzīgu ekonomiku

> Kopsavilkums <

"Ir pārliecinoši iemesli, lai pašos pamatos pārskatītu ekonomikas progresā tradicionālo modeli (...) Ir vajadzīga ekonomika, kas var nodrošināt izaugsmi un attīstību, tajā pašā laikā uzlabojot cilvēku labklājību, nodrošinot piemērotas darbavietas, samazinot nevienlīdzību, apkarojot nabadzību un saglabājot dabas bagātības, no kurām mēs visi esam atkarīgi. Šāda – videi draudzīga – ekonomika ir iedarbīgs veids, kā veicināt ilgtspējīgu attīstību, izskaust nabadzību, risināt radušās problēmas un novērst atlikušās ar īstenošanu saistītās nepilnības."

Eiropas Komisijas Paziņojums, Rio+20 – virzība uz videi draudzīgu ekonomiku un labāku pārvaldību, COM (2011) 363 galīgā redakcija

Videi draudzīgākas ekonomikas veidošana – Eiropas politikas konteksts

Saskaroties ar steidzamo nepieciešamību mazināt klimata pārmaiņas un pielāgoties tām, ES politikas veidošanā arvien lielāka nozīme ir videi draudzīgākas ekonomikas veidošana. Veidot videi draudzīgāku ekonomiku nozīmē ražot produktus un sniegt pakalpojumus, izmantojot mazāk enerģijas, mazāk izejmateriālu un samazinot oglekļa emisijas. Tas attiecas uz visām saimnieciskajām darbībām visās nozarēs un aptver darba ņēmējus un patērētājus.

Tomēr ir skaidrs, ka videi draudzīgākas ekonomikas veidošana – tāpat kā jebkura veida tehnoloģiju maiņa – radīs visu veidu izmaiņas ekonomikā kopumā, dažām ražošanas nozarēm jo īpaši, un ietekmēs darba tirgu. Tīks radīs jaunas darbavietas, bet citas izzudīs, un būs jāmaina daudz pašreizējo darbavietu saturs un tajās nepieciešamās prasmes. Turklāt, tā kā tieši zudušo darbavietu vietā (ne vienmēr) radīsies jaunas darbavietas, šīs pārmaiņu process fiziskām personām, uzņēmumiem, nozarēm, reģioniem un valstīm var nozīmēt arī darba iespēju "pārgrupēšanu".

Lai uzsāktu un veicinātu procesu, kas noved pie videi draudzīgākas ekonomikas, valdības ir galvenās, kam ir jāintensificē pāreja uz "tīrām" tehnoloģijām un videi draudzīgākiem darba, darba organizācijas un patērētāja veidiem (tas viss sākotnēji varētu nozīmēt lielākas izmaksas).

ES dalībvalstīs ir arvien vairāk politisku iniciatīvu, kuru mērķis ir mazināt klimata pārmaiņas un tikt galā ar to sekām un kuras veicina Eiropas Komisijas klimata un enerģētikas pakete. Tās galvenā daļa ir "20-20-20" mērķi.

Kā skaidri norādīts Eiropas Komisijas tīmekļa vietnē, trīs pamata mērķi ir šādi:

- samazināt ES siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas vismaz par 20 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni,
- 20 % no ES nepieciešamās enerģijas radīt no atjaunojamiem resursiem,
- par 20 % samazināt primārās enerģijas patēriņu salīdzinājumā ar plānoto līmeni, kas jāsasniež, uzlabojot energoefektivitāti (Eiropas Komisijas tīmekļa vietne "Klimata pārmaiņu iegrozošana")

Šie mērķi nosaka plašāku politikas kontekstu, un vairāki priekšlikumi ir izstrādāti rīcības plāniem saistīto politiku jomās – piemēram, 2010. gada septembrī tika publicēti priekšlikumi par pirmo Eiropas plānu saistībā ar darbavietu radīšanu "videi draudzīgajās" nozarēs un ar videi draudzīgākas ekonomikas un darba tirgus veidošanu.

Tīklā, cik darbavietas, darba saturu un darba apstākļus ietekmēs pāreja uz videi draudzīgu ekonomiku, sociālais dialogs ir nozīmīgs līdzeklis procesā, jo tas spēj panākt abpusēji izdevīgus risinājumus saistībā ar iespējamiem interešu konfliktiem. Eiropas Komisijai sociālais dialogs ir būtisks faktors šajā procesā, jo tas var palīdzēt nodrošināt atbalstu pārejai uz ilgtspējīgāku un videi draudzīgāku rūpniecības politiku. Videi draudzīgākas Eiropas ekonomikas veidošanas politiskajai un ekonomiskajai idejai, lai tā būtu veiksmīga, ir jāaptver abi sociālie partneri – darba devēji un arodbiedrības. Abas puses ir ieinteresētas panākt veiksmīgu rezultātu: darba devējiem pāreja uz videi draudzīgu ekonomiku rada iespējas uzņēmējdarbībā; arodbiedrībām galvenā motivācija dalībai pārejā uz videi draudzīgu ekonomiku ir darbavietu un labu darba apstākļu saglabāšana.

Būtiskākie secinājumi

1 tabula. Paraugprakse videi draudzīgākas ekonomikas veidošanā

Iniciatīva	Iniciatīvas veids un mērķis	Instrumenti
<p>Apvienotā Karaliste</p> <p>Videi draudzīgas darbavietas</p> <p>Valsts līmenis, īsteno darbavietā</p> <p>Uzsākta 2006. gada vidū</p>	<p>Šī projekta pamatprincips ir tas, ka katru darbavietu var pārveidot videi draudzīgā darbavietā, tādējādi dodot ieguldījumu vides aizsardzībā un uzlabošanā.</p> <p>Mērķi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • veidot spēju darbā risināt klimata pārmaiņu jautājumus; • darbavietās nodrošināt ar vides darbībām saistītu labu praksi; • īstenot vides apmācību darbavietu pārstāvjiem, kas nodarbojas ar "videi draudzīgajiem" jautājumiem; • veidot izpratni; • palielināt darbaspēka iesaistīšanos. 	<p>Darbavietā: gan darba ņēmēji, gan vadība sadarbojas, lai nodrošinātu enerģijas taupīšanu un samazinātu darbavietas ietekmi uz vidi.</p>
<p>Vācija</p> <p>Tiklu resursu efektivitāte</p> <p>Pārnozaru īstenošana nozaru un darbavietu līmenī</p> <p>Uzsākta 2007. gada martā</p>	<p>Šī projekta mērķis ir sasaistīt ekoloģisko nolūku – palielināt resursu efektivitāti resursu ietilpīgās nozarēs – ar sociālo mērķi – saglabāt darbavietas.</p>	<p>Darbavietā notiekošas mācību iniciatīvas, konferences un semināri, nozaru sociālais dialogs</p>
<p>Francija</p> <p>Kopīgi apstiprinātas līdzekļu vākšanas aģentūras (OPCA)</p> <p>Īstenošana nozares līmenī</p> <p>Uzsākta 2008. gadā</p>	<p>Būvniecības nozarē strādājošajiem nodrošināt prasmju līmeni saistībā ar jaunajām videi draudzīgajām tehnoloģijām</p>	<ul style="list-style-type: none"> • OPCA sistēmas ietvaros Francijas sociālie partneri nozares līmenī kopīgi pārvalda nozares apmācību vajadzības. OPCA vāc naudu no uzņēmumiem, lai darbiniekiem apmaksātu apmācību programmas par draudzīgu izturēšanos pret vidi (obligāts nodoklis Francijā), OPCA lemj par līdzekļu izlietošanu. • Būvniecības nozares apmācību sistēma, ko kopīgi pārvalda sociālie partneri
<p>Rumānija</p> <p>Euroeneff</p> <p>Īstenošana nozares līmenī</p> <p>Uzsākta 2008. gada oktobrī</p>	<p><i>Euroeneff</i> ir starptautiska iniciatīva, kas veltīta būvniecības nozarē strādājošo darbinieku apmācībai par energoefektīvām tehnoloģijām.</p> <p>Tā mērķis ir izstrādāt multivides ceļvedi par energoefektivitāti ēku renovācijā arodskolu pasniedzējiem un mācību spēkiem un uzlabot darbinieku profesionālās iemaņas, tādējādi padarot nozari konkurētspējīgāku.</p>	<p>Tiešsaistē pieejams multivides ceļvedis par ēku energoefektivitāti; Eiropas paraugprakses izplatīšana attiecībā uz videi draudzīgu tehnoloģiju izmantošanu (par ēku atjaunošanu, materiālu izmantošanu, izolācijas ierīkošanu un darbinieku drošības un veselības aizsardzības prasībām)</p>
<p>Beļģija</p> <p>Ekokuponi</p> <p>Darījumu noslēgšana valsts līmenī – īstenošana darbinieku līmenī</p> <p>Uzsākta 2009. gada jūlijā</p>	<p>Iniciatīvas mērķis ir palielināt darbinieku pirktspēju, vienlaicīgi sekmējot ekoloģisku produktu iegādi un netieši veicinot nodarbinātību ilgtermiņā. Ekokuponi ir daļa no sistēmas, kas stimulē sociālo labumu nodošanu darbiniekiem atalgojuma un algu politikas ietvaros.</p>	<p>Ekokuponi ir kuponi konkrētu videi draudzīgu un ilgtspējīgu patēriņa preču (kas minētas kā videi draudzīgas) iegādei, ko darba devēji izsniedz saviem darbiniekiem un par kuriem nav jāmaksā sociālās apdrošināšanas iemaksas.</p> <p>Ekokuponi ir paredzēti 2009. gada 20. februāra darba koplīgumā, kas noslēgts Valsts Uzņēmumu padomē.</p>

Rezultātu piemēri	Galvenais iniciators/ citi dalībnieki	Finansējums
<p>Apvienotas vadības un arodbiedrību vides komitejas ar pamatlīgumiem, kas paredzēti praktiskiem mērķiem, lai nodrošinātu enerģijas taupīšanu un samazinātu darbavietu ietekmi uz vidi.</p>	<p>Galvenais iniciators: Arodbiedrību kongress (<i>TUC</i>)</p> <p>Uzņēmumu, arodbiedrību un darbinieku pārstāvji</p>	<p>Līdzekļu piesaiste, tostarp no arodbiedrību filiāļu vai Arodbiedrību modernizācijas fonda līdzekļiem</p>
<p>Galvenais rezultāts ir uz sociālo partnerību balstīts dialogs alumīnija nozarē un mācību projekta "Resursu efektivitāte uzņēmumā" uzsākšana; mērķis ir apmācīt uzņēmumu padomju locekļus un darbiniekus, noteikt un īstenot veidus, kā uzlabot energoefektivitāti.</p>	<p><i>IG Metall</i> (arodbiedrība) un Federālā Vides ministrija</p> <p>Nozaru darba devēju apvienības, pētnieki, uzņēmumi un uzņēmumu padomes</p>	<p>Vides ministrija (<i>BMU</i>) un uzņēmumi, kas piedalās</p>
	<p>Kopīgi apstiprināta apmācību līdzekļu vākšanas aģentūra būvniecības nozarei</p> <p>Kopīga sociālo partneru organizācija</p>	<p>Francijā apmācību finansēšana no uzņēmumu līdzekļiem ir obligāta.</p>
	<p><i>CMC</i> – Apvienota Rumānijas būvniecības nozares sociālo partneru organizācija</p> <p>Eiropas projekts, ko vada Bulgārijas Būvniecības palāta kopā ar rumāņu, spāņu un holandiešu partneriem</p>	<p>No ES Leonardo da Vinči programmas</p>
	<p>Valsts Uzņēmumu padome (<i>CNT</i>) – Kopīga institūcija</p> <p>Tālākīstenotāji: uzņēmumi un darbinieki</p>	<p>Nodokļu atvieglojumi un tīrais darba algu pieaugums Beļģijas darba ņēmējiem; gada algu pieaugums</p>

Valstu līmenī gandrīz visas dalībvalstis ir izstrādājušas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas, un vairākas valstis ir izveidojušas institūcijas, iestādes vai struktūras – dažas no kurām ir trīspusējas –, kas nodarbojas ar “videi draudzīgajiem” jautājumiem un ekonomikas pāreju uz ilgtspējīgāku darbības veidu. Pēdējo 10 gadu laikā sociālie partneri ir ievērojami pozitīvāk noskaņoti uztvert ar vides aizsardzību saistītos jautājumus nopietni. Lielākajā daļā dalībvalstu sociālie partneri šobrīd, lai gan dažādā mērā, bet aktīvi iesaistās “videi draudzīgo” jautājumu risināšanā un veicina videi draudzīgo politiku.

Īss pētījuma pārskats

Eurofound pētījums tika veikts, lai nodrošinātu sociālos partnerus ar piemēriem par to, kā atbalstīt pāreju uz videi draudzīgu ekonomiku, iepazīstoties ar paraugprakses piemēriem par sociālo partneru iesaistīšanu dažādās dalībvalstīs, dažādos darba attiecību kontekstos un ar dažādas pakāpes līdzdalību. Viens no galvenajiem kritērijiem, izvēloties uzņēmumu par šī pētījuma objektu, bija tas, ka sociālie partneri aktīvi piedalās šī pasākuma īstenošanā. Citi kritēriji attiecās uz ģeogrāfisko izplatību, iniciatīvas veida izplatību, novatoriskiem risinājumiem iniciatīvu īstenošanā un iniciatīvu tālāknodošanas iespējamību. 2011. gada sākumā visi projekti bija vēl nesenī, lielākā daļa no tiem atradās pirmajā izmēģinājuma posmā; līdz ar to tie vēl nav plaši novērtēti.

Paraugprakses piemēri rāda, cik daudzveidīgas var būt pieejas, lai veidotu videi draudzīgāku ekonomiku. Tās atšķiras pēc saviem mērķiem, struktūras, īstenošanas līmeņa un finansējuma. Piemēram, Tiklu resursu efektivitātes projekta ietvaros Vācijā, ko līdzfinansē Vides ministrija un arodbiedrība *IG Metall*, ir izveidota sistēma, kura ir radījusi partnerību alumīnija rūpniecības nozarē. Videi draudzīgo darbavietau projektā Apvienotajā Karalistē ir atšķirīga pieeja, kas pamatojas uz arodbiedrību un darba devēju brīvprātīgu partnerību ar ļoti ierobežotiem finanšu līdzekļiem. Ekokuponu sistēma Beļģijā cenšas izmantot patērētāju lēmumus, sasaistot tos ar vienošanos starp sociālajiem partneriem (kuponu ieviešana ir paredzēta koplīgumā, kuru apspriedusi oficiāla sociālā dialoga risināšanas institūcija).

Šīs iniciatīvas norāda uz iespējām, kādas pastāv sociālajiem partneriem, lai izveidotu projektus un kampaņas ilgtspējīgākas ekonomikas atbalstam. Protams, šiem projektiem ir jābūt saskaņotiem ar katras valsts darba attiecību sistēmu un valsts apsvērumiem par pāreju uz videi draudzīgāku ekonomiku. Kā rāda piemēri, īstenošanas līmenis ir ļoti atšķirīgs, sākot no atsevišķu uzņēmumu līmeņa Beļģijā līdz nozares līmenim Rumānijā un Francijā un līdz valsts līmenim Vācijā. Ir jāatceras arī tas, ka darba attiecību sistēmas dalībvalstīs ir ļoti atšķirīgas. Kamēr Beļģijā un Vācijā tās ir nozaru un reģionālā līmenī, Francijā tām ir tendence būt ļoti centralizētām, bet decentralizētām un diezgan konfliktējošām Apvienotajā Karalistē.

Meklējot ieguvumus visiem partneriem un videi

“Samazināt resursus ir labāk nekā samazināt darbinieku skaitu”: šis Vācijas ieinteresēto personu apgalvojums pauž to, kā vides un sociālie mērķi varētu viens otru papildināt. Sociālo partneru sadarbība vides aizsardzības jomā – kas ir lielā mērā brīvprātīgs pasākums – ir vairāk iespējama, ja sasniegtais rezultāts ir redzams visiem. Piemēram, sociālie partneri sadarbojās valsts apstiprinātā profesionālās apmācības fondā *OPCA* Francijā, un apmācību plānā *Euroeneff* Francijā un Rumānijā, lai izvairītos no kvalificēta darbaspēka trūkuma. Ja apmācība nebūtu bijusi nodrošināta, darba devēji būtu cietuši no apmācītu darbinieku trūkuma, savukārt darba ņēmēji būtu cietuši nepietiekamas kvalifikācijas dēļ, kuras esamība radītu tiem vairāk darba iespēju. Videi draudzīgo darbavietau projektos Apvienotajā Karalistē, cenšoties aizsargāt vidi, mēģināja panākt arī izmaksu ietaupījumus, kas sekmēja darbavietau saglabāšanu uzņēmumos, kuri piedalās projektā. Beļģijā ekokuponu sistēma piedāvāja ienākumus darbiniekiem. Vācijā Tiklu resursu efektivitātes projekts balstījās uz apvienību sadarbību, lai veicinātu informācijas apmaiņu starp uzņēmumiem; tā rezultātā tika panākti izmaksu ietaupījumi, saglabājot darbavietas, tajā pašā laikā palielinot darba ņēmēju spēju likt lietā savus uzskatus un prasmes, atrodot veidus, kā uzlabot energoefektivitāti.

Arodbiedrību nostāja un iniciatīvas

Pēdējos gados piecās analizētajās valstīs arodbiedrību iesaistīšanās ar vidi – un jo īpaši ar klimata pārmaiņām – saistītu jautājumu risināšanā ir ievērojami palielinājusies. Tās pieprasa politikas dalībnieku balsstiesības un uzskata sevi par pilntiesīgiem partneriem procesā, kurā tiek veidota videi draudzīgāka ekonomika. Arodbiedrībās netika novērotas sociālo un ekoloģisko interešu sadursmes. Tas skaidrojams ar faktu, ka tiek ierosināta videi draudzīgāka ekonomika kopumā, kā rezultātā darbavietas netiek pretnostatītas, kā arī netiek apdraudēta dalība galvenajās arodbiedrībās (kas ir koncentrētas vecākās, tradicionālās rūpniecības nozarēs).

Arodbiedrības aktīvi darbojas vai nu valstu, nozaru, rūpniecību līmenī, vai fizisko personu līmenī un pastāv dažādās darba attiecību un tiesisko regulējumu sistēmās. Arodbiedrības aktīvi darbojas videi draudzīgākas ekonomikas veidošanā dažādos veidos:

- piedalās politiskajās divpusējās vai daudzpusējās debatēs par vides draudzīguma tēmām ar valsti vai darba devējiem un darba devēju asociācijām;
- gatavo publikācijas, kurās īpašu uzmanību velta vides draudzīguma jautājumiem;
- organizē apmācību kursus darba ņēmējiem vai darba ņēmēju pārstāvjiem, lai apgūtu kvalifikāciju saistībā ar vides draudzīguma jautājumiem;
- organizē iespējas atsevišķiem darba ņēmējiem izveidot videi draudzīgas darbavietas, tādējādi uzlabojot darbinieku iesaistīšanos vides draudzīguma jautājumu risināšanā un saistību uzņemšanos šajā sakarā.

2. tabula. Sociālā dialoga struktūras un videi draudzīgākas ekonomikas veidošana

Valsts	Darba attiecību sistēma	Sociālā dialoga struktūras saistībā ar vides draudzīguma jautājumiem
<p>Apvienotā Karaliste</p>	<p>Bieži konfliktējošas attiecības starp sociālajiem partneriem; darba attiecībām raksturīgs tas, ka šī joma ir maz regulēta.</p> <p>Britu arodbiedrību kustībai ir raksturīgas daudzas atsevišķas biedrības ar dažādu izcelsmi un struktūru, kas sarežģī vienotas rīcības īstenošanu.</p>	<p>Diskusijai raksturīgs neoliberālas ekonomikas fons, kas koncentrējas uz brīvprātību.</p> <p>Pasaulē pirmais Korporatīvās sociālās atbildības (CSR) ministrs, kas sniedz norādījumus un atbalsta paraugpraksi</p> <p>Valdība 1998. gadā izveidoja Arodbiedrību ilgtspējīgas attīstības konsultatīvo komiteju (TUSDAC), lai sniegtu ieguldījumu valsts politikas procesā attiecībā uz ilgtspējīgu attīstību</p> <p>Valdība 2009. gada jūnijā (ar sociālo partneru līdzdalību) izveidoja "Forumu taisnīgai pārejai" konsultāciju sniegšanai par ekonomikas un sociālo pāreju uz zemu oglekļa emisiju nākotnē. Šo forumu slēdza 2010. gadā, bet pašlaik to aizvieto ar jaunu trīspusēju institūciju – Videi draudzīgas ekonomikas padomi.</p> <p>Uzņēmumu izvēlētiem darbiniekiem – "zaļajiem" pārstāvjiem – ir pienākums palīdzēt uzņēmumiem samazināt oglekļa emisijas.</p>
<p>Vācija</p>	<p>Izveidotas struktūras, kas piedalās lēmumu pieņemšanā un sociālajā dialogā; valdība uzskata par svarīgu ekonomisko interešu grupu piedalīšanos politiskajā procesā, līdz ar to sociālie partneri piedalās daudzos lēmumu pieņemšanas procesos.</p> <p>Likums par uzņēmumu struktūru (<i>Works Constitution Act</i>) un Likums par kopīgu lēmumu pieņemšanu veido juridisku pamatu kopīgai lēmumu pieņemšanai rūpniecības līmenī un valstu līmenī.</p> <p>Sociālie partneri apspriež nozares līmeņa vai uzņēmuma līmeņa koplīgumus (Likums par koplīgumiem).</p> <p>Darba devēji un darba ņēmēji arī savstarpēji sadarbojas.</p>	<p>Nepieciešamības virzīt uz ilgtspējīgāku ekonomiku akceptēšana plašā mērogā, galveno uzmanību pievēršot klimata pārmaiņām un resursu efektīvatīvei, lai padarītu Vāciju par resursus visefektīvāk izmantojošo valsti pasaulē.</p> <p>Likuma par uzņēmumu struktūru pārskatīšana 2001. gadā noveda pie uzņēmumu padomju atbildības paplašināšanas, ietverot vides problēmas.</p> <p>Vairāki dialogi par vides jautājumiem joprojām turpinās, piedaloties sociālajiem partneriem un valstij – to vidū ir Uzņēmumu un vides alianse, Ilgtspējīgas attīstības padome un Nacionālais CSR forums.</p>
<p>Beļģija</p>	<p>Spēcīgas sociālā dialoga tradīcijas, ko bieži uzskata par sociālā dialoga etalonu ES</p> <p>Pārrunas valsts līmenī par starpnozaru koplīgumiem notiek reizi divos gados.</p>	<p>Sociālo attiecību institūcijas, kas atbild par ilgtspējīgas attīstības un ar videi draudzīgu ekonomiku saistītu darbavietu jautājumiem, ir savstarpēji sasaistītas; federālajām struktūrām ir nozaru un starpnozaru nodaļas.</p> <p>Struktūras, kas nodarbojas ar ilgtspējības un vides jautājumiem – Federālā Ilgtspējīgas attīstības padome (CFDD), ekonomikas un sociālo konsultāciju struktūras, Centrālā Ekonomikas padome un Valsts Uzņēmumu padome (CNT)</p> <p><i>Ad hoc</i> sociālo konsultāciju iniciatīvas par ilgtspējīgu attīstību un videi draudzīgas izaugsmes jautājumiem</p> <p>Dažādas iniciatīvas ar sociālo partneru līdzdalību, piemēram, būvniecības nozarē, tostarp projekts oglekļa emisiju samazināšanai – "Tīras attīstības mehānisms"</p>

2. tabula. Sociālā dialoga struktūras un videi draudzīgākas ekonomikas veidošana

Valsts	Darba attiecību sistēma	Sociālā dialoga struktūras saistībā ar vides draudzīguma jautājumiem
Francija	<p>Līdzsvarota darba attiecību sistēma: pārrunas starp sociālajiem partneriem starpnozaru līmenī un visu uzņēmumu filiāļu līmenī ar arodbiedrību pārstāvjiem vai izvēlētiem darbinieku pārstāvjiem</p> <p>Trīspusējas pārrunas: sistemātiska konsultēšanās ar sociālajiem partneriem ir paredzēta 2007. gada Likumā par sociālā dialoga modernizēšanu, un tai ir jānotiek, pirms valdība iesniedz jebkādas reformas par individuālām un kolektīvām darba attiecībām, nodarbinātību vai profesionālo apmācību.</p> <p>Paritātes principa (<i>paritarisme</i>) apstiprināta sistēma sociālās apdrošināšanas aģentūrās, darba strīdu šķīrējtiesās, sociālās labklājības padomēs: tas nozīmē striktus kopīgu lēmumu pieņemšanas mehānismus, kuros atšķirīgām interesēm ir vienāds svars.</p>	<p>2007. gadā valdība izveidoja apaļo galdu "<i>Grenelle de l'Environnement</i>"; pirmo reizi sapulcināja kopā politisko, sociālo un civilo jomu pārstāvjus, lai pārrunātu ar vidi saistītus jautājumus. Tā rezultātā tika radīta jauna ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2010.–2013. gadam, ko pieņēma 2010. gada jūlijā; tika izveidota arī Nacionālā ilgtspējīgas attīstības komiteja un "<i>Grenelle de l'Environnement</i>", kā arī jauna struktūra – Ekoloģijas, ilgtspējīgas attīstības un mājokļu ministrija.</p>
Rumānija	<p>Sadrumstalota pārstāvība gan no darba devēju, gan arodbiedrību puses</p> <p>Modernizēta divpusēja sadarbība nozaru līmenī</p> <p>Valdība 2003. gadā izveidoja pastāvīgu valsts komisiju, lai sagatavotu Rumānijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju laikposmam līdz 2030. gadam.</p> <p>Notiek trīspusēja dialoga pasākumi – piemēram, 2009. gadā, lai izstrādātu ekonomisko stimulu paketi ar dažiem vides aspektiem.</p> <p>Reģionālās attīstības un mājokļu ministrijas Sociālā dialoga komisija ir panākusi energoefektivitātes tehnoloģiju pieņemšanu valsts būvniecības nozarē.</p>	<p>Aktīva sociālo partneru iesaistīšanās ilgtspējīgas attīstības jautājumos pēdējos gados divpusējā līmenī</p> <p>Spēcīga divpusēja sadarbība būvniecības un būvmateriālu nozarē un sadarbība vides jautājumos</p>

Darba devēju apvienību nostāja un iniciatīvas

Darba devēju apvienības ir uzsākušas virkni iniciatīvu, lai sekmētu klimata pārmaiņu samazināšanu. Uzņēmumi un darba devēju organizācijas ir centušās:

- uzsākt politiskas debates par vides draudzīguma jautājumiem forumos, kuros piedalās daudzas ieinteresētās personas, un divpusējos dialogos;
- izdot publikācijas par konkrētiem jautājumiem saistībā ar draudzīgumu videi, piemēram, tiesību akti vides jomā, emisiju samazināšana, konkurētspējas saglabāšana videi draudzīgā ekonomikā un darba devēju iesaistīšana;
- organizēt pasākumus un informācijas izplatīšanu, lai veidotu dalībnieku izpratni;

- veicināt to, ka darbinieki apgūst videi draudzīgas prasmes, lai novērstu kvalificēta darbaspēka trūkumu.

Tomēr arodbiedrību un darba devēju apvienību pieejas videi draudzīgas ekonomikas veidošanai ir nedaudz atšķirīgas. Kamēr arodbiedrības un citi darbinieku pārstāvji galvenokārt domā, kā šis videi draudzīgākas ekonomikas veidošanas process ietekmē darbiniekus un darbavietas, darba devējus vairāk interesē, kā saglabāt uzņēmumu konkurētspēju šajā procesā. No darba devēju viedokļa reaģēšana uz klimata pārmaiņām rada noteiktas problēmas – jo īpaši jaunu tiesību aktu noteikumu veidā, kas, viņuprāt, var mazināt Eiropas uzņēmumu konkurētspēju pasaules tirgū.

Labas sociālā dialoga struktūras var palīdzēt nodrošināt panākumus

Gadījumu izpētes paraugs liecina, ka projekta veiksmē ir atkarīga no daudziem faktoriem. Pirmkārt, labi attīstītas sociālā dialoga struktūras un laba sociālā partnerība atvieglo tādu projektu īstenošanu, kuru mērķis ir padarīt ekonomiku videi draudzīgāku. Nozares līmeņa dialogs alumīnija nozarē Vācijā ir šādas veiksmīgas sociālās partnerības piemērs. Te abām ieinteresētajām personām bija vienādi mērķi, un abas uzskatīja, ka ir steidzami jāpalielina resursu efektivitāte. Līdzīgs pozitīvais piemērs ir jau izveidota kopīga dialoga struktūra – valsts apstiprināts profesionālās apmācības fonds (*Organismes paritaires collecteurs agréés, OPCA*) Francijā.

Pastāvošajām sociālā dialoga platformām aktīvi jāiekļauj vides aizsardzība savā darba kārtībā. Tai pašā laikā sociālajiem partneriem jāvienojas par politiku un praktiskiem pasākumiem, lai veicinātu vairākas iniciatīvas. Tādā gadījumā pirmais solis būtu nodrošināt stimulus sociālajiem partneriem sadarbībai tādās jomās, kur pastāv iespēja īstenot videi draudzīgās iniciatīvas. Viens no veidiem, kā to izdarīt, ir uzsvērt priekšrocības, ko abas puses iegūs no šādas sadarbības.

Sociālie partneri uzņēmumu līmenī var palīdzēt izveidot videi draudzīgāku darbavietu

Arodbiedrību kongresa (*TUC*) iniciatīva Apvienotajā Karalistē par videi draudzīgām darbavietām tika uzņemta pozitīvi, daudzos gadījumos pārliecinot piedalīties uzņēmumus un darba devējus. Proti, tas parāda, ka sociālie partneri var veiksmīgi uzsākt projektus videi draudzīgāku darbavietu radīšanai visās nozarēs. Tas pats novērojams *Euroeff* gadījumā Rumānijā. Tur būvniecības nozares arodbiedrības un darba devēju apvienības kopīga iniciatīva ir jāvusi izveidot novatorisku apmācības līdzekli par energoefektivitāti, no kura labumu varēs gūt visi darbinieki.

Arodbiedrības var iekļaut videi draudzīgu ekonomiku savās stratēģijās un rīcības plānos

Kopš 20. gadsimta deviņdesmitajiem gadiem arodbiedrības ir daudz vairāk iesaistījušās ar vidi saistītos jautājumos un debatēs par klimata pārmaiņām. Visas Eiropas un starptautiskā līmeņa arodbiedrības ir publicējušas dokumentus par klimata pārmaiņām – piemēram, Apvienoto Nāciju Organizācijas Klimata pārmaiņu konferencei Kopenhāgenā 2009. gadā un Kankūnā, Meksikā – 2010. gadā. Tās arī aktīvi darbojas saistībā ar jautājumiem par draudzīgumu videi. Eiropas līmenī Eiropas Arodbiedrību konfederācija (*ETUC*) pieņēma rezolūciju par cīņu pret klimata pārmaiņām konferencei Kankūnā un ir iesaistīta ES sociālo partneru projektā, lai izstrādātu kopīgu pieeju klimata pārmaiņu politikas sociālajiem un nodarbinātības aspektiem un sekām. Ir svarīgi, lai arodbiedrības saglabātu apņemšanos

attiecībā uz klimata pārmaiņu mazināšanu un paturētu vides aizsardzību kā prioritāti.

Darba ņēmēju pārstāvji var izmantot savu stāvokli, lai veicinātu ilgtspējību

Gadījumu izpētes liecina, ka novatoriskus instrumentus videi draudzīgākas ekonomikas izveidošanai var veiksmīgi pielāgot uzņēmumu līmenī. Te, kā rāda Apvienotās Karalistes un Vācijas piemēri, darbinieku pārstāvjiem ir būtiska loma, piedaloties dažādās videi draudzīgās iniciatīvās un sociālā dialoga struktūrās. Paraugprakses piemēri Apvienotajā Karalistē rāda, ka arvien lielāks skaits darbinieku pārstāvju izmanto savu ietekmi, lai pieprasītu uzlabojumus veselības aizsardzības un drošības jomā, šādi apliecinot tās iespējām, kādas ir darbinieku pārstāvjiem. Vācijā darbinieku pārstāvjiem ir ietekme uz energoefektīvu materiālu izmantošanu; Vācijas Likums par uzņēmumu padomēm pat ietver pienākumu uzņēmumu padomēm paust viedokli par vides jautājumiem darba telpās.

Ilgtspējīgas patērētāju iniciatīvas var iekļaut atalgojuma un algu politikā

Patēriņa modeļi gan tieši, gan netieši visvairāk ietekmē vides problēmas. Beļģijas ekokuponu piemērs parāda, kā ar darba koplīguma palīdzību patērētāju stimulus var iekļaut atalgojuma un algu politikā papildus pamatalgai. Darba algu noteikšana ir sociālo partneru galvenā darbības sfēra, kurā atkarībā no algu sistēmas tiem ir vislielākā ietekme uz patērētājiem un darbiniekiem (ja turpmākā vienošanās par algām notiek bez sociālo partneru līdzdalības, sviras efekts ir iedarbināts). Tomēr, lai šādas iniciatīvas gūtu panākumus, ir vajadzīgs abu pušu atbalsts.

Pastāv iespēja kuponu iniciatīvu izmantot citās situācijās – piemēram, atsevišķu uzņēmumu līmenī. Uzņēmumu padomes vai arodbiedrības un uzņēmumu vadība varētu ietvert videi draudzīgu kuponu ideju savās pārrunās par uzņēmumu līgumiem, jo īpaši tajos gadījumos, kad beznaudas labumu darījumi jau ir pierasta prakse.

Sociālais dialogs var atvieglot kvalifikācijas paaugstināšanu par videi draudzīgiem jautājumiem

Francijā daudzi mācekļi ar *OPCA* palīdzību ir saņēmuši vai saņems apmācību par videi draudzīgām būvniecības metodēm būvniecības nozarē, kas pozitīvi ietekmē gan nodarbinātību, gan resursu efektivitāti. Gan darba devēju, gan arodbiedrību interesēs ir iegūt atbilstīgi apmācītu darbaspēku, kas var veikt darbu, kurš atbilst uzņēmumu vajadzībām. Līdzīgi *Euroeff* gadījumā Rumānijā iespēju nodarbināt augsti kvalificētus darbiniekus, kas apmācīti piemērot jaunākos Eiropas energoefektivitātes standartus, par priekšrocību atzina gan arodbiedrības, gan darba devēji. Daudzas dalībvalstis ir iekļāvušas gan uzņēmumu telpu, gan mājokļu modernizēšanas pasākumus savās pašreizējās atveseļošanas pasākumos, kas atbilst arī ES valstu politikām par energoefektīviem mājokļiem. Sociālie partneri var atbalstīt šādu pasākumu īstenošanu un paplašināt tos, piemēram, veicot apmācību finansēšanu.

Izpratnes veidošana ir svarīgs priekšnosacījums

Piecu gadījumu izpētes pārskats rāda, ka kopīgas bažas, kopīga sapratne, kopīga izpratne par vides jautājumiem un gatavība veicināt vides aizsardzību ir svarīgi priekšnoteikumi sekmīgai projekta īstenošanai. Visos aprakstītajos gadījumos gan arodbiedrībām, gan darba devējiem bija kopējs viedoklis par nepieciešamību darbavietā, uzņēmumā, nozarē vai valstī apstiprināt videi draudzīgu politiku. Lai projekti būtu veiksmīgi, ļoti svarīga ir sociālo partneru (kā arī visu darbinieku) izpratnes veidošana. Sociālie partneri var to veicināt, izstrādājot apmācību plānus un izveidojot izpratnes veicināšanas programmas par vides jautājumiem.

Valsts un starptautiskā mēroga politikas konteksts var radīt labu pamatu

Politiskais konteksts ir svarīgs virzītājspēks iniciatīvām, kas palīdz radīt ilgtspējīgāku ekonomiku. Sociālais dialogs un sociālo partneru aizsāktie projekti bieži papildina valstu vai starptautisko politiku. Piecu gadījumu izpētes salīdzinājums parāda, ka valstīs ievērojami atšķiras ar

vidi saistītās aktivitātes līmenis; tas atspoguļo valdības apņemšanos veicināt vides jautājumu risināšanu. Jo īpaši *Euroeneff* projekts Rumānijā parāda, cik svarīga ir valsts kā iniciatoras un finansētājas loma; šeit Eiropas Komisija piedāvāja atvieglot šī projekta pirmos soļus, kas ar laiku var veicināt kvalifikāciju standartizāciju un atzišanu Eiropas līmenī.

Ir nepieciešams ekoloģiskās un sociālās ietekmes novērtējums

Grūti novērtēt aprakstīto iniciatīvu panākumus to ietekmes uz vidi un sociālās ietekmes ziņā. Projektiem, kuru mērķis ir padarīt ekonomiku videi draudzīgāku, ir nepieciešama efektīva pārraudzība, lai novērtētu to ieguldījumu ES "20-20-20" mērķu sasniegšanā un darba apstākļu uzlabošanā, un lai novērtētu to ietekmi uz konkurētspēju. Tomēr pārraudzība arī ļauj agrīnā stadijā atklāt, piemēram, iespējamās neatbilstības starp ar vidi saistītiem un sociāliem mērķiem, ļaujot veikt izmaiņas, lai nodrošinātu veiksmīgāku rezultātu visiem.

Papildu informācija

Christine Aumayr, pētniece
cau@eurofound.europa.eu

Broughton, A., Eurofound, Greening the European economy: Responses and initiatives by Member States and social partners, Dublin, Eurofound, 2009

Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonds *Wyattville Road, Loughlinstown, Dublin 18, Ireland*
Tālrunis: (+353 1) 204 31 00
E-pasts: information@eurofound.europa.eu
Tīmekļa vietne: <http://www.eurofound.europa.eu>

Publikāciju birojs

doi:10.2806/2594

ISBN 978-92-897-1030-5

9 789289 710305